

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția Strada Buzeghi 42 Administrația Strada Regală, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
--	---	--

UN NOŪ ROMAN AL D-LUI SLAVICI

Cînd d-nii Slavici și Coșbuc publicaū revista de familie «Vatra», care întîmpinase o bună primire și a dispărut mai mult pentru neîngrijirea administrației, cel d'întîiū începuse în paginile ei publicarea romanului *Mara*. Întrerupt atunci, el pare a fi fost urmat numai după cîțiva ani. În bucățile scurte pe care le poate da o revistă, acest roman a fost puțin cetit și gustat. Astăzi, cînd harnica tipografie a «Luceafărului» din Pesta îl dă într'un elegant volum de aproape patru sute de pagini, el poate fi privit deci ca o noutate literară.

Acum cîteva săptămîni, a fost vorba aici de un alt roman al aceleiași scriitor care nu-și recunoaște dreptul, foarte românesc, de a nu face nimic la bătrîneță și de a privi trecutul său literar ca o slăbiciune din auî neîncercării. Acel al doilea volum din «Bătrîni» ni se părea a cuprinde mai mult *scene*, bine studiate, meșter zugrăvite, într'un stil cumpătat, dar suggestiv, însă slab legate între ele, așa încît din urmărirea lor nu se desface o impresie de total. Se mai adăugea neajunsul nehotărîrii, nelămuririi, fumuriului unui subiect pe care nu-l poți, în depărtarea lui cea mare și în îngroparea lui aproape deplină, nici cerceta, nici înțelege, nici reproduce.

Un asemenea neajuns nu-l are, de sigur, «Mara». Aici d. Slavici se află între cunoștinți din cele mai vechi, mai bune și mai sigure. Locurile acelea de pe malul largului Murăș cu apa înceată, podul de la Radna la Lipova, în capul căruia podărița, care dă numele ei — vom vedea cu cîtă dreptate — povestirii, își strînge gologanii pentru a face un viitor bieților săi copii de vădană, mănăstirea călugărițelor catolice, locuită de femei cu mersul ușor, cu vorba sfoasă, cu frică de cer și cu groază de pămînt, viile din margine, ale căror culesuri, răsfrate pe o mare întindere a a țermului, ni sînt zugrăvite cu atîta putere și cu atîta adevăr, Aradul, cu serbătorile lui românești și cu mulțimea în haine curate și gătite care se strînge în cutare piață de

Înaintea bisericii, — toate acestea se coboară în chip firesc, cu o zguduire de mare duiosie, înfrînată une ori, din amintirea unui scriitor care, de și se află de multă vreme prin aceste locuri bucureștene, n'a uitat ținuturile de acasă. Și ce bine știe să spuie bătrînul povestitor despre chipuri de oameni cu totul necunoscute nouă! Iată jocarii din bresle, păstrînd pînă în acele zile de dăunăzi despre care ni se vorbește în «Mara», toată buna rînduială gospodărească, de oștire a muncii, pe care aș moștenit-o din vechile timpuri medievale: stăpînul, jupînul, Romîn sau Sirb, calcă trufaș, știindu-și bogăția și însemnătatea, cite o stăpînă sau «jupăneasă», mai tînără decît veneratul ei «dumnealui», ține în ascultare o întregă casă bine locuită și din cînd în cînd se lasă, amețită de o dragoste tîrzie, în brațele vre-unui ucenic; calfa, care și-a dovedit puterea în lucrul de sine stătător și care, după anii de rătăcire prin lume, de la un stăpîn la altul, își va serba, cu mult zgomot și multă bucurie, ziua intrării în breaslă, în rîndul oamenilor; ucenicul care poartă tot greul și învață, în același timp, și meșteșugul său și sfînta însușire a răbdării; ba iată și fetița fără cunoștință de lume, căreia voia părinților i-a hotărît, une ori foarte de timpuriu, soarta și care va lua mai tîrziu cîrmuirea casei lîngă un «jupîn» nou, învățat acolo în casă, sau va trece, cu tînărul *bogoslav*, cu seminaristul stingaciū, abia diaconit și preoțit, în vre-o curățică locuință de paroh prin satele depărtate. Iată femeia din popor, văduva fără sprijin, cum e Mara, care începe cu crăițarii arenzii podului său desfacerii strugurilor și prunelor, în precupeție migăloasă, și care se urcă pe urmă la exploatarea pădurilor și face afaceri în care zurnăiesc miile de florini greoi de argint, cu gîndul tot la binele, la bielșugul și la mîndria copiilor și cu părerea de rău, suspinată din cînd în cînd, că nu e și răposatul pe acolo să se bucure și el de răsăritul zilelor mai bune. Iată copiii, vioi, hărățgoși, bătăuși, de «Romîni fără rînduială» cari se punnesc pe stradă și în școală, cu învierșunarea ambițioaselor odrasle din orașe. Străinii se amestecă și ei în societatea precupeților, meșterilor, teologilor și studenților veniți de prin Viena, cu neîncredere în viață și cu un rîs amar pentru toate slăbiciunile și osînde lumii: poftim pe d. Hubăr, Neamț din Viena, măcelar din neam în neam, pe Hubăroaia lui, care îngrijește de măcelărie mai mult decît soțul ei îmbogățit, amestecat în afaceri de bani, încurcat în tovărășii de masă verde și de halbă cu toți *beamterii* și alți fruntași ai vremii nemțești, pe Reghina, slujnica ticăloșită care-și poartă în brațe copilul pe jumătate idiot, născut din păcatul lui Hubăr, și în sfîrșit eroul, amozul, soțul frumoasei Perside a Marei, Ignatius sau Națl al lui Hubăr ori, în graiul obișnuit, Hubărnațl.

Cu aceștia, avem a face: nu cu unul său cu altul în deosebii, ci, pe rînd, cu toții. Cartea se zice *Mara*, dar să nu se creadă că e vorba mai mult de dînsa, că sîntem îndreptați mai ales către creșterea rostului ei și schimbările pe care le aduce în suflet. S'ar putea chema și mai bine: «Copiii Mării», fiindcă, de fapt, avem înaintea ochilor cu deosebire dragostea Persidei pentru tînărul măcelar neamț, dragoste urmărită îndelung, urită întâi, ascunsă pe urmă, șoptită mai tirziu, luptînd cu mîndria, cu cinstea, cu rușinea, biruitoare în forma bogată în chinuri a cununiei tănuite în casa unui preot milostiv, dragostea slăbită de apucăturile rele ale bărbatului, înciinit de sărăcie, de rușinea dintre ai lui, Nemții bogați de acasă; dragostea rănită de gîlcevuri și bătăi, lecuită, sfărîmată, întregită iarăși până ce ea se stinge într'o prietenie iertătoare la nașterea copilului tuturor împăciuirilor.

Ici și colo, se înfățișează și băiatul Trică, harnic, tăcut, stăruitor, urit și nepieptănat pînă ce tînărul se desăvîrșește în el, cu frumuseța lui voinică, cu simțul de vrednicie și de cinste care-l face să se înscrie mai bucuros la «verbonc», la voluntari, decît să fie răscumpărat de oaste și cumpărat pentru o rușinoasă dragoste cu banii «jupîneșei». Dar cine stăpînește, e Persida.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

Cartea ar fi să fie tragedia umilă, une ori grosolană, alte ori prelungită dezgustat, a unei iubiri între o strălucită femeie de frumuseță și de voință și un tînăr de alt neam, cu stăruință și putere, dar molliu, ușor de luat înaintea pentru a se întoarce apoi înăcrit și în stare a face faptele cele mai urite. Apariția pruncului luminos vine să aducă toate iertările: femeia iartă pe bărbat, părinții fiecăruia iartă la dreapta și la stînga, și ei între ei se iartă.

Dar sînt lungiri deznădăjduitoare, zămoreli și opriri în loc, tranziții brusce care te zăpăcesc și-ți fac rău. Iar uciderea lui Hubăr de copilul lui din flori strică toată armonia de pace a sfîrșitului.

Dacă acest roman va avea o a doua ediție, ea trebuie neapărat să fie izgonită.

N. IORGA.

DE DEMULT

I.

.... Și-acum, că tu ai fost alesul, ce albă-ți fruntea va încinge
 Cu flori de mirt și lămâiță, iar eu pe veci voi fi uitat,
 La sân cuprinde-ți fericirea, și bucură-te: ai luptat,
 — De-apururi ramura de laur, e partea celui ce învinge!

Cules-ai crinul vieții mele din grădinița mea săracă,
 Dar n'ai putut să-l smulgi cu totul din sufletul ce l-a iubit,
 Și vezi? zăbranicu 'ntristării stinghera-mă inimă nu 'mbracă;
 Din farmecul comorii smulse, nimic, nimic nu ai răpît.

A ta va fi fără 'ndoială văpaia clipei trecătoare
 Ce tuturor aprinde 'n inimă sămănătorul de dureri:
 Din dezmierdări își făurește pedeapsa lui ucigătoare,
 Din chinuri pămîntene însă, dumnezeiește plăceri.

Dar, dacă sorbi tu fericirea beției pururea fugare,
 Rămîne mie mîngîierea și 'nflorarea de nespus,
 Să mă înnalț primăvăratec spre dragostea-mă de-odinioară
 Ca luna noptilor de-Aprile, cînd pierе soarele 'n apus!

A mea e liniștea visării, a ta vegherea gelosiei:
 Va răsări colo din umbră năluca palidei trădări
 Și-apropiîndu-se, turna-va în suflet vinul nebuniei,
 Sărman și chinuit Othello, tu sorbi venin în sărutări!

A mea-î ilusia iubirii, a ta durere-adevărată.
 Înveninat vei fi de-apururi de iadul tristei îndoieli:
 «Mai te iubește ea și-acuma?» Și 'n stare nu vei fi vre-odată
 Să-î poți ceti în ochi enigma de ești iubit ori te înșeli.

Și 'n vreme ce va fi ruină mîndria formelor sculptate,
 Și pe obraji-î trandafirii de mult în lacrimi s'or fi șters,
 Cu mult mai fericit ca tine, în dulcea mea seninătate,
 Eu voi păstra-o tot frumoasă în licărirea unui viers!

.....

II.

*Și-acum veniți, plecați genunchii, să cern pe creștetele voastre
A'mele cînturi izvorite din caldul inimii fior,
Să răsăriți în amintire ca două flori din ape-albastre
Ce nu se scutură de toamnă, în unda vremilor ce mor.*

*De-ați ști voi cită voluptate în renunțare scînteiază
Și umple ochi-mi de-o lumină cum în himera voastră nu-i!
Din soarele ce-mi scaldă fruntea, aș frînge peste voi o rază,
Dar strălucirea lui e 'n suflet, și nu se 'mparte nimănui.*

DIMITRIE NANU.

BIETUL PRIETEN!

— Am auzit și eu așa ceva, dar nu credeam să fie adevărat.
— Ba e foarte adevărat!
— Ce spui! Poate îl cunoști? Ești bun să-mi povestești și mie
viața lui?

— De ce nu... Cu toate că, înțelegi, e o sarcină grea pentru mine
povestirea asta... Țineam mult la el. Acum îl iubesc, îl compățimesc
și mai mult. Mi-era prieten de copil. Îl știam băiat blînd, sfios afară
din cale. Și acum mi-a rămas în minte părul său bălaiu și ochii al-
baștri, umezi. Și, vezi, cîte lucruri neînțelese într'un cap de copil...
Că eram copil pe vremea aceia: cînd îl vedeam, mă gîndiam la un
cîmp cu lanuri galbene de grîu, vara, în soare... Poate unde era așa
de sănătos, cu părul așa de galben. — Ori ce i-ai fi cerut, îți dădea.
Cu învățătura, o ducea așa și așa — nu era vre-o inteligență deose-
bită... Dar nu pentru deșteptăciunea lui îl iubiam eu, ci pentru su-
fletul lui atît de bun, atît de sincer, că fără să vrea trebuia să mă
lipsească el. Mă prinde jalea cînd mă gîndesc ce soartă a avut omul
acesta!

După cum îți spusei, învăța potrivit, și părinții își lăsară copilul să
ducă învățătura mai departe. Pururea rămase ca o fată mare, că, de
l-ai fi privit mai mult, s'ar fi roșit. Toată tinereța și-o petrecu singur
visînd, ascuns, ca o cicoare înflorită în mijlocul unui cîmp de bălării.

Ajunse profesor de gimnasiu, în provincie. Oara lui era oară de pe-
trecere și de haz pentru clasă. Adesea căpăta cocoloașe de hîrtie, pe
care se făcea că nu le-a băgat în seamă; copiii obraznici i se suiau

pe catedră și răsfoia catalogul, îl călcau pe picioare, se jucau cu pălăria lui; iar el, temător, neliniștit, implora pe zgomotoși să tacă, să se mai liniștească. Se gândia cu spaimă că poate va veni directorul să facă scandal, să pedepsească clasa. Și el ar fi fost de vină!

Peste cîtva timp se îndrăgosti ca un prost, că nu știu cum să-î zic altfel, de o oacheșă drăguță, neastîmpărată ca o viezure. Avea groază de dînsa unde o vedea așa de vorbăreață, plină de rîsete, cu ochii după toți, dar muria după ea.

După săptămîni de codeli, de sudori și înghețuri, îndrăzni să îngîne mamă-sei *ce-l apucase de la o vreme*.

Mama, ce să facă? Decît să-și vază băiatul tînjind, o ceru pe fată, și ea primi. Cum să nu primească!

A luat-o de nevastă, și se simția nespus de fericit. Cînd ieșia din balamucul de la școală, i se umpleau ochii de lacrimi amintindu-și de casa lui curată, liniștită, la ferestre cu colivii de canari și glastre de mușcate, cu geamlîcul acoperit de zorele, cu masa întinsă, strălucitoare de păhare și tacîmuri. — Și pe ea o vedea în alb, cu o floare prinsă în păr, drăguță și veselă, intimidîndu-l cu sărutări în fața servitoarei și cu vorbe ca: «ai întîrziat, pușorule, bobocel de aur, dă-mi ochii să-î sărut; aide, aide, nu te mai roși, sfiosule!». Și el mai mult se roșia, se încurca, i se urca un nod în gît...

Era fericit, nespus de fericit!

Așa aŭ dus-o vre-un an... Nevasta ținea la el, — mai bine îi era milă, — unde-l vedea așa de blind, așa de supus; căci de la început îl supusese cu darul pe care îl aŭ uniă obraznici de a impune oamenilor de treabă. Dar de la o vreme se plictisi cu mutra lui tăcută, cu aruncăturile de ochi galeșe, atît de puțin îndrăznețe!

Peste cîtva timp, soția și-a luat vechile cunoștințe.

Tot orașelul știa și rîdea de profesor. Începuse actul întîiŭ dintr'o comedie nespus de hazlie, și cucoanele așteptaŭ cu nesaț dezlegarea. Însă el, orbit, fericit, venia regulat la masă, își lua porția de sărutări, de mîngîieri, și rămînea mulțămit pentru toată ziua.

Și nu se prefăcea femeia cînd îl primia astfel. Ea îl avea ca pe un copil orfan ocrotit de dînsa; și era băiat cuminte și așezat! Nici-odată nu ți-ar fi făcut el nebulii. Merita să-î dea «mama» cite-o guriță, două, innaintea mesei...

Într'o dimineață, primăvara, directorul luă tot liceul în excursiune. Fu și el îndemnat să meargă, însă, gîndind la cuibul ce-l aștepta, atît de liniștit, la odaia plină de soare și de cîntecele canarilor, nu primi, și se îndreptă spre casă.

O veselie nebună în aier. Copacii bătrîni, ce acoperiau de umbre bulevardul, erau plini de ciripiri. De-asupra, cerul albastru parcă rîdea de mulțămire.

Trecu pe la cofetărie. Pete de lumină mișcătoare stropiau două mese cu scaune goale, înaintea prăvăliei. Luă un pachet de prăjituri. Cofetarul îl privi zîbind.

— Te întorci acasă, domnule profesor?

— Da, mă întorc.

— După acum? O să se mire nevasta dumitale.

— De ce să se mire?

— Ei, de ce? Unde te întorci așa de vreme... Dar nu mai poștești altceva?

— Nu, nimic, mulțănesc. Bună ziua.

— Bună ziua, domnule profesor!

O porni înaintea pe bulevard. Veselia din aier înrîuria asupra lumii întregi. O ceată de copii gălăgioși se alerga pe strada umbrită. Două servitoare cu coșnițele pe mîna se opriseră în drum și vorbeau rîzînd cu hohote tari.

Profesorul coti pe o uliță. Ah, aci era liniște... așa cum îi plăcea lui. Cite-o casă bătrînească, ici-colo, ocolită de grădini. Soarele se vărsa în unde limpezi. Caldărimul de pietre rotunde, printre care creștea iarba, răsuna supt pași, iar, de după ulucile aplecate de vremuri, pomii înfloriți își întindeau până în mijlocul drumului ramuri în care foiaș fluturii și albinele. Cite-o dată, vîntul aducea miros amar de liliac.

Uite și casa lui! Perdelele lăsate. Zorelele, deschise la soare, năpădiau geamlicul. Curtea plină de flori dormia în lumină; numai la pompă, — uitată deschisă de servitoare, — curgea apa într'un lighean cu mătura în el.

Profesorul împinse poarta, zîbind de surprinderea ce va face nevestei. Deschise binișor ușa de la antreu, călcă ușor pe covoare. De-odată, se opri mirat. Auzise risete în odaia soției sale.

Apoi răsună lămurit glasul ei:

— Ia vezi că pe urmă te ieau de urechi!...

O voce groasă mormăi ceva, la care răspunse o izbucnire de ris clar. Lui, îi tremura pachetul cu prăjituri în mână. Nu i venia să creadă auzului. Ar fi vrut să năvălească înăuntru, și-i era teamă, o teamă grozavă să nu dea peste ceva nemaî auzit, cu neputință de închipuit... În odaie se făcu tăcere.

— Tu ești, Anico? se auzi glasul suptire, și îndată se ivi în ușă soția lui, cu părul răvășit, roșie. Cum dete cu ochii de el, țipă; și

în odaie se auzi un zgomot pripit, un curent de aier flutură vițele ei de păr, apoi ușa de la sufragerie se trânti puternic.

— Mihaile!

Cum se speriasese... În ochii ei se vedea spaima și umilința. Va să zică și *el* putea să inspire astfel de sentimente, și tocmai cui? Femeii care îl stăpînise atîta! Se simția puternic, răzbunător, ca un zeu; îi creștea pieptul. Bilbii înnăbușit de emoție:

— Cum, a fost cineva la tine? Cine?

Ea își pierduse capul. Rămăsese cu fața zgîrcită, privind-l. Apoi își veni puțin în fire. Șopti înneecat, sprijinindu-se cu o mîină de ușa, cu alta împingîndu-l de piept afară:

— Dragă, ieși dragă, nu vezi că sînt dezbrăcată? Te rog, ieși...

El poate se aștepta la cu totul altceva; și vorbele acestea șoptite, că e „dezbrăcată“, îl zăpăciră de tot. Siguranța pe care o simția în el, se risipi îndată. Totuși, mai stăruia să rămîie. Atunci ea țipă, înfuriată, neobișnuită a-l vedea împotrîvindu-se, uitîndu-și de fapta ce o făcuse:

— Și că ieși odată, ieși afară!

Muiere a dracului, domnule!

El, supunîndu-se, fără să mai priceapă nimic, deschise ușa antreului, și se așeză pe treptele scării.

Par'că era timpit. În casă se auziau pașii ei, pripiti, nervoși, vorbe întrerupte, scaune răsturnate.

De odată, fereastra se deschise cu iuțeală, și cutia lui cu prăjituri cutia în care își pusese atîta nădejde în dobîndirea sărutărilor iubite, zbură prin aier și se înfundă în maldărul de trandafir...

El rămase mult timp cu capu'n mîini și cu coatele proptite în genunchi, înneecat în ploaia de soare vesel. Tot mai mult i se adîncia o strîmbătură amară în colțul buzelor.

Înțelesese el de mult că, întreaga lui viață, va face parte dintre cei umiliți, Ajunsese lumea să-l facă a se crede o biată ființă îngăduită de milă printre oameni. Nicî-odată nu și-ar fi spus gîndurile altuia. Însă adesea, în fundul sufletului său, visase și el o soție care să-l înțeleagă și să fie bună cu el, care cu o mîngiere iubitoare să-i înșenineze fruntea încrețită, de durerea atîtor răutăți omenești.... Dar nu, nicî atît! Să se fi îndurat măcar soția a nu-i arunca în față, de atîta vreme, această murdară prefăcătorie supt care se ascundea cea mai nedemnă batjocură. Și cît o iubia, cîtă încredere avea în ea!...

Ah, viață curată și liniștită, unde ești? Îi veniră lacrimi în ochi...

Așa s'a întimplat. A doua zi, servitoarea a purtat vestea pretutindenî. A rîs multă vreme orașelul. Cei mai mulți sfîșiau cu poftă inima

aceasta atît de nenorocită. Afîndu-mă în treabă prin partea locului, îl aşteptaiu odată la ieşirea din liceu.

Era mai palid decît îl ştiam, cu privirea mai tristă, mai sfios. Îi întinseîu mîna, şi el mi-o strînse uşor. După ce îl întrebaiu de multe lucruri, aduseîu vorba despre sine.

«— Ei, acum cred că ai să te însori iar....» — Eram sigur că de mult se divorţase de femeia aceea.

— Eü? De ce? mă întrebă neliniştit. Apoi roşi. După o tăcere, oftînd, îmi mărturisi că are aceiaşi nevastă:

«O iubiam prea mult... Ce să fac? Femeie slabă, uşuratecă.»

Se opri puţin:

«Şi apoi mi-era groază de tribunale, de judecată, de toate afacerile astea!»

Avea o privire de cîne care te roagă să-l ierţi. Bietul prieten !...

G. VILSAN.

PĂRÎUL ŞI FLOAREA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Părîului se tînguieşte-o floare :
Ce blînd erai în vremuri mai senine :
Purtaî în unde numai dezmierdare.

Plecată peste valurile-ţi line
Aveam tăria pururi lîngă mine,
Iar noaptea 'mî coborai şi-o stea p'aproape;

Vorbînd mereü de cer, de paradisuri,
Îmî strecurai în suflet foc şi visuri
Şi mă lăsaî cu unede pleoape.

Şi mă plecam robită dezmierdării,
Mirezma mea o dăruiam suflării,
Şi zi cu zi te-aveam mai drag, blajine .

Căci steaua mea trăia numai prin tine
Şi tu-mî trezieai viaţa fără nume —
Nelămuritul zbor spre altă lume;

De-acea îţi iertam, cînd, plin de teamă,
Îmî murmurai cuvinte de iubire —
Ci tu erai copil şi nu-ţi dai seamă...

...Dar vremea ți-a răpit acea blîndețe;
Tot crești mereu, și fără stăpînire
Azi îmi aruncî cuvînte îndrăznețe;

Azi cerul mieu numai arar se-arată, —
De mult ce plîngi și te frămînți în spumă
Mi-e fața 'n veci de lacrimi rîurată;

Iar, cînd vorbesc cu steaua mea, vîltoarea
Îmi fură vorbele și le zugrumă —
Și astfel tu ni tulburî sărbătoarea...

Tot plîngi, și chemi, și blestemî: Vino! Vină!
Și tot mă 'ndozi... Dar ce sînt eu de vină,
Că tu îți fărîmi trupul în vîltori?

Și pentru ce-aș porni cu tine 'n vale?
Să văd cum oglindești tot alte flori
Plecate peste zîmbetele tale?!

Prefă-ți în aburî picurile grele,
Și spulberă-ți în vînt durerea toată,
Și uită-mă singurătății mele!

Mi-e dor, mi-e dor de tihna de altă dată!..

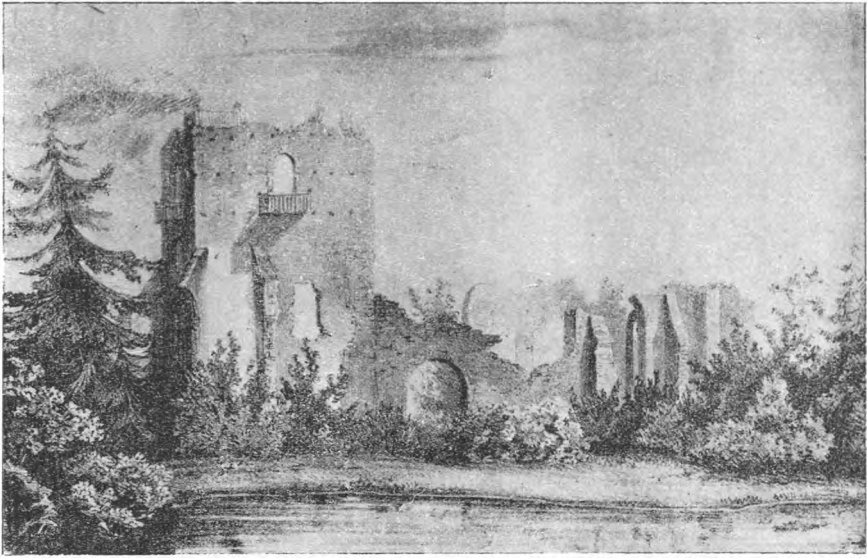
* * *

Secă izvorul cu durere mare
Ca să 'mplinească ruga ei fierbinte —
Dar cine nu ascult'o rugămînte,
Chiar crudă, ce-a pornit dela o floare?

Fugi nebun pârîul, dar cu dînsul
Se șterse și a cerului icoană —
Și-acolo unde-și legănase plînsul,
Adînc brăzdată-i glia, ca o rană...

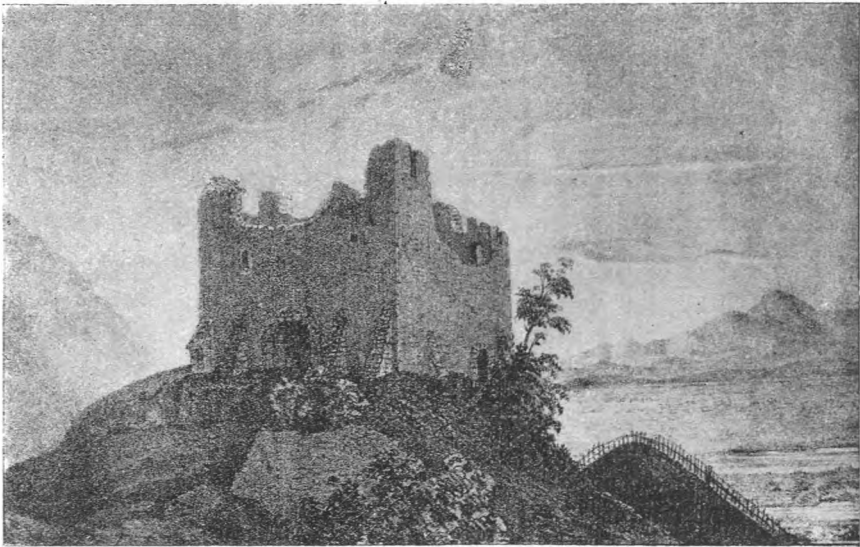
Pe țerm pustiu jelește-acum o floare:
O, Doamne, unde mi-e pribeagul oare?
Hrăniți-l, norilor, cu răpezi ploî!

Cu glas de neodihnă să se plîngă,
Să mă lovească, mijlocul să-mi frîngă —
Dar să-mi aducă cerul înapoi....

Ruinele bisericii catolice de la Baia, a lui Alexandru-cel-Bun (după Calendarul lui Kogălniceanu pe 1845).

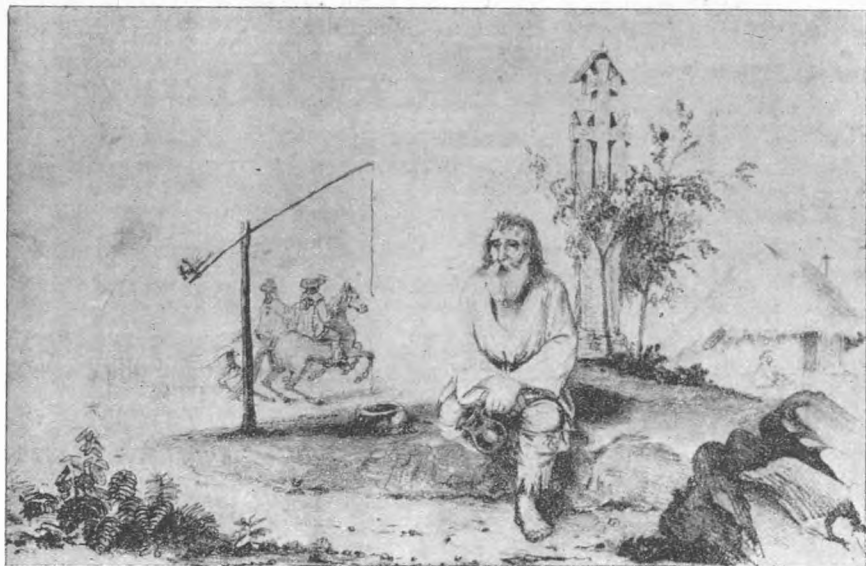
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cetatea Neamțului (după același Calendar).

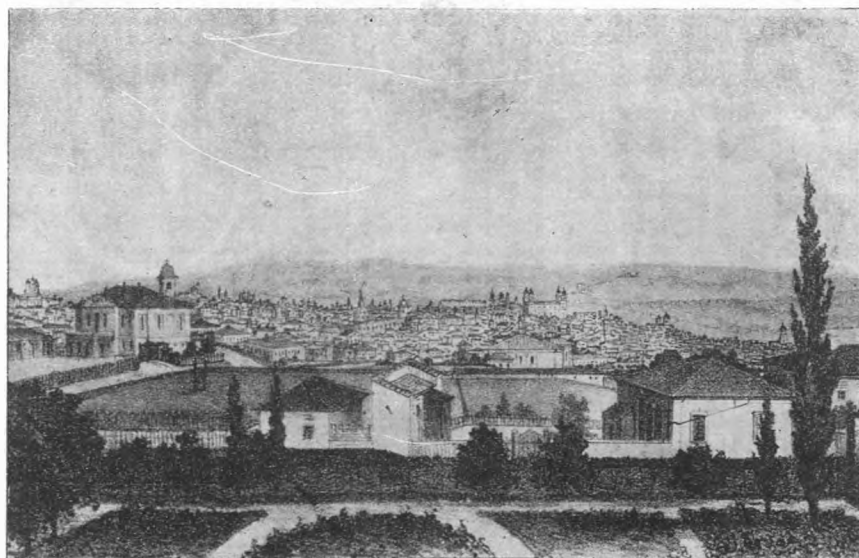
BCU Cluj / Central University Library Cluj

La Cruce (după același Calendar).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iași (după același Calendar).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I A N O Ș

— POVESTE —

Erau odată trei frați, săraci, săraci lipiți pământului. N'aveau după sufletul lor decît un fier de plug rămas de la părinți, prin podul casei. Ce să facă? Cu ce să-și ducă și ei amărîta de viață pe lumea asta a lui Dumnezeu?

Se urcă într'o zi în pod, apucă fierul de plug și-l duc la un meșter care, cît ai coace un ou, li dă gata trei seceri. Apoi iea fie-care cite una, și pleacă la un lan de grîu *omenesc*¹, unde se pun la secerat. Seceră ce seceră, cînd, pe la prînzor, hop... vine la ei o nămetenie de zmeu călare pe-o prăjină.

— Cine v'a pus să secerăți aici în lanurile mele, nespălaților?

— Noi singuri, din *proisul*² nostru, facem trebșoara asta, domnișorule, răspunde cel mai mare; — s'o găsi vr'un om al lui Dumnezeu să ni plătească și să ni dea mîncărică.

— V'oiu da eu — zice zmeul — să veniți la mine.

— Păi, om nemei?

— Ia, să vă luați pe tîritura prăjinii...

Pe urmă se duce 'n treaba lui. Zoresc frații la secerat și, cînd vine seara, apucă pe tîritura prăjinii și se tot duc... unde li-a fost vorba. Da' porțile de la casele zmeului erau zăvorite, nevoie mare. El, cum i-a simțit, bucuria lui! «Ce mai friptură mi-oiu găti!» Pocnește odătită din biciul lui cel năzdrăvan, deschide porțile, intră frații, pe urmă iar pocnește, și porțile se 'nchid la loc.

Îi bagă zmeu 'n casă, li dă de mîncare și-i pune să se culce în *celar*³, sus în pat. Su'pat dormiau cele trei haidoșe de fete ale zmeului. Se culcă ei, da' fratele cel mai mic, tot mai cuminte: «Mă fraților, zmeul are de gînd să ni răpuie capu 'n noaptea asta. Dacă vi-i dragă viața, să faceți cum v'oiu învăța eu.

— Cum?

— Ia, urcăm fetele 'n pat, iar noi ne vîrim su'pat în locu-li.

Zis și făcut. Peste noapte, numa' aud sîngele ciuruind peste ei. Vezi d-ta, zmeul își tăiasse fetele... Dorm ei pînă aproape de ziuă...

— «Mă fraților, zice *Ianoș* — că așa-l chema p'ăl mai mic — pe noi tot o să ne ômoare. Haî să fugim.

¹ Străin.

² Ideia.

³ Odaie de bucătărie în casele țerănești vechi. Slujia și de cămară.

— Păi om putea ?

— Las' pe mine.

Apucă biciul zmeului din cuiu, se duce la poartă, poc ! din biciu, o deschide. Pornesc tustrei, iar pocnește, poarta se închide și... la picior, nene !

Zmeul, cînd aude biciul, dă fuga 'n celar, unde știa că-î omorise, da' ce să-î vază ochii lui ? Fetele, ciopăți, ciopăți, iar pe frați iea-î de unde nu-s... Plinge el, se omoară cu pumnii în cap, dar, de surda !.. Vine la poartă, poarta 'ncuiată ; caută biciul, biciul micăiri... Ianoș cu aî lui se duceau, nu glumă...

— Hi, Ianoș-Ianoș —

Ciine Ianoș !

Coconașii mi-î tăiași,

Biciulețul că mi-l luași !..

E păcat, mă Ianoș, zău ;

Da'î plăti cu capul tău !..

Da' Ianoș, fuge cît poate, și strigă :

— Hi, tu zmeu, ciine de zmeu

*Iara*¹ noi ți-am secerat-o,

*Munculița*² nu ni-ai dat-o.

Merg ei ce merg, pînă se opresc la niște curți împărătești. Împăratul de-acolo i-a pus în slujbă : pe Ianoș, ca mai *hîrsit*³ la trebî, l-a orînduit bucătar, iar pe frații lui, la grajd.

Trece așa vreme lungă. Ianoș trăia bine și-l îndrăgostise împăratul pentru hărnicia lui ; da' frații au prins pică, și i-au pus gînd rău. Se duc într'o zi la împăratul :

— Măria Ta, Ianoș al nostru s'a lăudat că e vrednic să fure el cloca⁴ cu puî de aur de la zmeu și s'o aducă aici.

Împăratul, bucuria lui să aibă așa odor în casă. Chiamă pe Ianoș,

— Te-ai lăudat că-mi aduci cloca cu puî de aur de la zmeu. Haî, pornește !

— Eû, ferit-a sfintul ! Numai bunul Dumnezeu știe cum am scăpat din minile zmeului ! Cum o să fac treaba asta ? !

— Frații tăi mi-au spus. Du-te ! și, dacă mîne pînă 'n ziuă nu-î fi aici cu isprava, să știi : unde-ți stă capul, ți-or sta și picioarele !

¹ Griu de primăvară.

² Plata pe secerat.

³ Îndemînatec.

⁴ Cloșca.

Se vaită el Ianoș, se roagă de împărat să-l ierte dar, de surda! Dacă vede el că «a intrat în lemne de Crăciun», că frații lui vor să-l piardă, nu să-l crească, pleacă așa, în doru' lelii, spre casele zmeului... Pe drum vede o căpățîna de om și, ca să treacă, îi dă cu piciorul. Da, căpățîna, de colo :

— Nu-mi da cu piciorul, Ianoș, ci mai bine spune : unde te duci? Că mult bine ți-oiu prinde.

Ianoș, mirat, îi spune tirișenia.

— Ascultă 'ncoa — zice căpățîna —, și-î scăpa cu fața curată. Du-te la zmeu, deschide porțile cu biciul care e la tine, intră 'n casă, pune mîna pe clocă și, cînd o crăui, numai decit să te gîndești la mine, și pe loc te-î face o muscă așa că o s'o poți duce 'mpăratului. Te-o mai învăța nevoia...

Zis și făcut. Ajunge la casele zmeului, intră 'n odaia unde era cloca și pune mîna pe ea. Începe a crăui. El se face muscă. Vine zmeul :

— Ce e, mîncate-ar dihorul, să te mănînce, cobe?

Nu vede nimic, pleacă. Ianoș iar pune mîna pe clocă și iar aude zmeul crăuind ; vine iar, și nu vede nimic...

Unde-mi iea cloca la bătaie! Dă-i și dă-i..., că-î strică somnul... Pe urmă pleacă...

Ianoș iar pune mîna pe clocă, ea nu mai crăuie ; o iea binișor, vine la poartă, o deschide și-o 'nchide cu biciul...

Cînd aude zmeul biciul, se duce la clocă : cloca, nicăiri ; numai decit pricepe și răcnește, de se cutremură casa...

Dă fuga la poartă...

— Hi! Ianoș-Ianoș,
Ciine Ianoș!
Coconașii mi-î tăiași,
Biciulețul că mi-l luași,
Clocă cu puî îmi furași...
E păcat, măi Ianoș, zău,
Da'î plăti cu capu' tău!...

Ianoș îi răspunde :

— «Hi! Tu zmeu, ciine de zmeu!
Iara noi ți-am secerat-o,
Munculița nu ni-ai dat-o...

Ajunge la împărat, care, de bucurie, mai mai să-l sărute. Îl pune la mai mare cinste. Da' frații lui, tot mai cu năcaz, că, știi dumneata,

din rude se fac strigoii. Numai se pomenește Ianoș că iar îl cheamă împăratul :

— Te-ai lăudat că-mi aduci calul zmeului. Mîine 'n zori să fii cu el aici !

— Da, de unde, păcatele mele ? Asta-mi măi lipsia.

Cu împăratul nu e de glumă. Se face iar muscă și, cum face, cum drege, aduce la împăratul și calul. Împăratul s'a bucurat mult și de asta ; mă rog, calul minca jăratec, nu altceva. Era Ianoș și la măi mare cinste, și-și vedea de treboara lui, cînd, într'o zi, uite, iar se pomenește cu împăratul că-l cheamă :

— Ascultă, Ianoș, mi-au spus frații tăi că te-ai lăudat că-mi aduci aici pe zmeu, viu, nevătămat....

-- Cum, Măria Ta, tot e ? N'a fost minciună, vorba ăluia :

De cite se fură 'n sat,
Cată la mine su'pat...
Mine-poimîne-o să piară
Prepelița dela moară ;
Tot pe mine mă omoară !..

Dar cum oiū putea eū, cinstite împărate, să aduc pe zmeu : doar n'oiū fi Ucigă-l Toaca !..

... Pleacă Ianoș, că n'are încotro, și se duce, se duce, pînă aproape de casele zmeului. Acolo se schimbă în haine măi sărăcicioase și se face că umblă după lemnărie.

Vine zmeul.

— Ce cauți aici în pădurile mele ?

— Ia, uite, domnișorule, era un hoț mare Ianoș, poate-î fi auzit de el. A dat Dumnezeu de-a murit și mă bălăbănesc pe-aici, doar oiū găsi un copac măi bun să-î fac *lemn* (sicriū).

— A murit ? Bine că l-a luat cel de pe scorbură ! Că multe belele mi-a făcut și mie hoțu-ăla. Hai să-ți ajut și eū. Să-î facem niște *blăni*¹ bune, că poate scapă și din lemn.

Găsesc ei blănille, le așează cum trebuie, apoi Ianoș zice :

— Staî aci dumneata, eū mă duc ; eū mă duc pînă la fierar, să fac trei cercuri ; trebuie să strîngem bine lemnul.

Vine cu cercurile, și zice zmeului :

— Intră dumneata în lemn, să văz dacă se potrivește bine capacul. Zmeul intră, Ianoș pune capacul și un cerc.

— Se măi vede pe undeva lumina ?

¹ Scînduri.

— Se vede — răspunde zmeul — uite pe gaura asta.

Ianoș măi pune un cerc.

— Se măi vede pe undeva?

— Număi pe găuricea asta.

Ianoș măi pune un cerc:

— Se măi vede pe undeva?

— Nu se măi vede pe nicăiri.

— Dacă-î așa —, zice Ianoș — atunci stăi, zmeule, și te odihnește mult și bine, că eă nu-ți oiă măi da drumul.

Icește zmeul, se sucește, se 'nvirtește, dar degeaba. Ianoș îl iea la spinare și merge drept la împăratul:

— Ia uite zmeul!

Și trîntește odată lemnul de se face țândări, iar zmeul rămîne ditaî găliganul, în fața Măriei Sale.

Măi trece ce măi trece, și număi ce vine și rîndul lui Ianoș, că prea-î mîncaseră zilele frații lui.

Se duce într'o zi la împăratul:

— Măria Ta, frații miei s'aă lăudat c'or da clăilor împărătești foc din nouă părți, și că or stinge focul număi dacă or lovi de trei ori cu năframa.

Îi chiamă împăratul:

— Așa e, mă, ce spune Ianoș?

— Da de unde cinstite împărate! Fie-vă milă de noi! Cum o să putem face treaba asta?

— Da'el cum a făcut? Cum îți ști, să isprăviți cu bine, c'apoi, de unde nu, e vai de capul vostru!

Se duc ei, daă foc clăilor, dar, cînd cearcă să le stingă, stinge-le, dacă-ți dă mîna!

Ard clăile toate!

Se scribește împăratul și pune de li taie capetele. Pe Ianoș l-a ridicat și la măi mare cinste, și a trăit cu împăratul pînă la adincă bătrînețe.... Poate că trăiește și azi, de n'o fi murit.

C. RĂDULESCU-CODIN.

(Auzit în Priboieni.)

CUGETĂRI

Ura neputincioasă e cea măi bine hrănită: îi trebuie omul întreg.

*

Urile cele mari ucid saă se ucid.

X.

B U N I C A

(DUPĂ V. HUGO.)

«Tu dormi?.. Bunică dragă, deșteaptă-te odată!
În somn mai înainte tu buzele-ți mișcai;
Erai în somn și 'n rugă aceeași altă dată.
Dar astă seară somnul de piatră ni te-arată;
Și nemișcată, mută ca marmura tu stai.

«De ce-ți plecî astăzi fruntea mai jos că altă dată?
Ce rău făcut-am oare să nu ne mai iubești?
Vezi lampa cum se stinge, iar focul piere 'ndată;
Și focul ca și lampa cu sticla-î afumată
Și noi, murim cu toții de nu ni mai vorbești!

«Și lingă lampa stinsă, întinși fără suflare,
Ne vei găsi bunico, cînd tu te'î deștepta.
N'om asculta atuncea amarnica-ți plîsoare,
Zadarnic ne vei strînge la piept cu 'nfiore.
Nu mai simțim! Zadarnic la cer tu vei striga.

«A' tale minî, bunico, sînt reci și 'ngâlbenite.
O, cîntă-ni vre-un cîntec duios și liniștit,
Saă spune vre-o poveste, ca cele povestite
De feți-frumoși și tineri cu plete aurite,
Deprinși să strige 'n luptă un nume scump, iubit.

«Cum umbrele din cașă poți să le-alungi în goană?
Și ce monah văzut-a pe Lucifer zburînd?
Ce piatră 'mpodobește-a piticilor coroană?
Cum ai putea Satanei să-î faci în piept o rană
Mai aprigă: prin rugă, saă pieptu-î străpungînd?

«Și biblia ni-arată, cu posele-î frumoase,
Cu cerul și cu sfinții albaștri 'ngenunchiați,
Și pe Isus și magii în staulele joase,
Cetește-ne cu 'ncetul pe paginile groase.
De sfinții cari 'n ceruri aū fost pe rînd chemați.

«Bunico!.. Vezi, lumina se stinge și păleşte,
 Vezi umbra 'ncet cum joacă alături de cămin,
 Și duhurile poate s'or strecura hoţeşte
 În casă. Scoal' din somnu-ți, și ruga-ți părăseşte,
 Sau vrei ca noi de teamă acuma să murim?»

«Tu ni vorbiai de moarte, de alte vremuri bune,
 De-o lume unde pașii ne 'ndreaptă ne 'ncetat.
 Vorbește-ni de viață, de alte lumii, și du-ne
 Cu gândul mai departe; deșteaptă-te și spune
 Ce-î moartea?.. Tacî, bunico? Zadarnic te-am rugat».

Afară-î ziua mare, și dinșii plîng amarnic.
 Bunica nu se scoală, e moartă; plîng zadarnic;
 Ceasornicul din turlă măsoară ceas cu ceas.
 Un trecător, pe seară, urmîndu-și a sa cale,
 Văzu cum în genunchi, în casa cea de jale,
 În fața cărții sfinte, *copiii* aū rămas.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LAZĂR ILIESCU.

CÎNTEC

Mireasma florilor de Maiu
 Plutește în a ta făptură,
 Și 'n ochi ceva, copilă, ai,
 Că parcă visu 'n veci te fură.

Și, dacă plecî adese ori
 Pleoapele — cînd mi-eși în cale,
 O fi că însăși te 'nșiorî
 De farmecul privirii tale.

Suspin' atunce pieptul mieu,
 Se zbate inima-mî nebună;
 Și, cît mi-e zbućiumul de greu,
 Aprinșii ochi doar pot să spună.

Pierdut privesc în urma ta,
 Șoptind mereu la dulci cuvinte,
 De parc' alătura mi-ai sta,
 Și-ar fi să ieau la ele-aminte...

Și stol de fericiri aș vrea
 Într'una să trimit spre tine,
 Cu sufletu-mî, copila mea,
 Ce 'n urma ta de-apururi vine...

E. CIUCHI.

CRONICĂ

I. Cărți.

* Vedem anunțată o carte a protoiereului Ilie Didicescu despre «Istoria bisericii române a orașului și județului Brăila».

* N'am primit încă volumul «Pentru țerani» de N. Ștejărel, tipărit în Arad.

* Ni se trimete traducerea, într'o limbă bună, a predicilor de misionari ale lui I. P. Toussaint, «Mintuiește-ți sufletul», traduse de teologii din Blaj, strinși în societatea de lectură ce poartă numele aprigului luptător și mucenic pentru dreptate Vlădica Inochentie Clain. E un volum de aproape 600 de pagini, al cărui tipar face cea mai mare cinste tipografiei Seminariului blăjean.

* D. P. Girboviceanu dă, într'o mare lucrare, frumos ilustrată cu chipuri de donatori, de patroni și de profesori, istoria «Societății pentru învățătura poporului român» din București, care ține astăzi în palatul ei o școală normală și o școală primară. Se dau note biografice, acte, socoteli, precum și statutele nouă și vechi ale societății. Cartea face parte din bibliografia jubilară.

E însă întrebarea dacă n'a venit vremea ca Societatea să nu se mărginească la ținerea de școli, ci să-și dea un program mai întins și mai corespunzător menirii, așa cum e arătată în statute și chiar în nume.

* Se zice că pentru Expoziție ar fi ieșit «Spicuri istorice din Prahova și fondarea orașului Ploiești», ba chiar după «documente», de cineva care iscălește I. Moruzi.

* N'am primit volumul de *Schițe* al d-lui Gavril Todică.

* Cu interes, și une ori cu emoție, se vor ceti amintirile din războiul de la 1877 ale d-rului Ludovic Fialla, care dă o a doua ediție din aceste *Reminiscente*. Se începe cu note privitoare la societatea Crucii-Roșii și se dau apoi o sumă de episoade din căutarea răniților anului neatîrnării. D. Fialla scrie, vădit, cu greutate, dar din rîndurile sale se desface o bunătate, o milă pentru suferință, care fac să se uite cu totul acel defect.

II. Reviste.

* În n-rul 4 din *Viața românească*, d. I. Nădejde aduce, pe lângă unele grațiosități cu care trebuie să se deprindă oricine îi cetește articolele, și obiecții lingvistice contra teoriei mele din «Geschichte des rumänischen Volkes» că Arumîniîi au ca basă pe Ilirii romanisați de la Marea Adriatică. Asemenea obiecții le-am prevăzut, de și mi-ar fi fost plăcut să le văd prezentate de cineva care să nu termine cu învinuirea necuviincioasă de pripire pe care, cu foarte puțină modestie, d. Nădejde o împrumută de la «învățați» cu cari nimenea nu stă de vorbă. Dar, cu toate aceste obiecții, nu se poate explica printr'o desăvîrșită comunitate de origină

și de viață veche a Românilor și Arominilor deosebirile fundamentale de organizare, de ocupații și întreg rostul istoric al unui popor și al celuilalt. Și eu, ca istoric, trebuie să plec de la siguranța mea, căpătată pe terenul unde am toată pregătirea, și nu pot porni de la o siguranță, contrară siguranței mele, pe care mi-o dau specialiștii unui domeniu de știință care-mi e străin în părțile sale intime și esențiale.

Cred că vorbesc limpede, deslușit și cinstit, și pentru alții decît d. I. Nădejde. Am ținut să fac această declarație pentru ca să se știe că nu mă pot prinde în polemici, unde, dintr'o parte și din alta, punctul de vedere e așa de hotărît și de ireductibil.

* Până la mari înălțimi filosofice se ridică cîntarea «Carmen» a lui Goga, care se tipărește în același n-r 4 din «Viața românească».

Destul de vioaie și cam greoiu spirituale sînt paginile d-lui C. Stere, «Patru zile în Ardeal», care se vor continua.

D. Tzigara-Samurçaș vorbește despre halul de astăzi al Museului din București și despre planurile ce s'aũ făcut pentru a-i da o altă alcătuire și înfățișare.

O îngrijită corespondență din alte părți ale Romînimii.

Și o cronică în care d. Stere își face plăcerea obișnuită de a spune nedrept lucruri neplăcute despre toate rosturile mele. E atîta micime în această «polemică», încît ea nu mă poate supăra, nici înriuri. Prietenul meu Stere are toată voia să urmeze față de mine exemple ilustre... Dar este și un public cinstit și drept, care cetește, compară și judecă. Eu scriu pentru *acela*.

* D. T. D. Speranța, fost anecdotist și astăzi senator, cu ambiții de profesor de Universitate, a găsit cu cale să scoată la 10 Maiu o revistă pe care nu s'a sfiit s'o intituleze «Regele Carol I». Ea dă supt un asemenea nume anecdote populare și portretele patronilor. De sigur că va fi impusă săracilor de la sate și această glumă de cel mai prost gust.

* «Lucefărul», n-le 9—10, dă în admirabile ilustrații cronica serbărilor pentru inaugurarea catedralei din Sibiiu. O poezie de I. Borcia. Chipul sculptorului, de curînd răposat, Liuba și proiectul său de monument al luptei lui Mihaï-Vodă la Călugăreni. Note erudite despre limba franceză în saloanele românești de d. G. Bogdan-Duică.

* În «Albina», n-r 37, descrierea unei călătorii la Jitianul, lîngă Craiova, de M. Sadoveanu. N. IORGA.

* «Review of Reviews» («Revista Revistelor») din Iunie 1906, dă o foarte interesantă statistică despre cărțile ce au format partidul lucrătorilor. Din 51 de deputați ai «lucrătorilor», acel grup de deputați ce dă nota cea mai interesantă actualului Parlament engles, 45 au răspuns la întrebările: ce grad de instrucțiune au, ce cărți au cetit, și care cărți au avut o influență covârșitoare asupra lor?

E interesant de aflat că nici-unul din acești «lucrători» (ei însiși adevărați lucrători) n'a beneficiat de instrucția ce se revarsă din celebrele

Universității din Oxford și Cambridge; de asemenea nici școlile secundare, superioare ori speciale n'au fost frecventate de nici-unul din ei, și sînt cîțiva chiar cari n'au călcat nici-odată într'o școală de orice grad (afară de școlile de sară pentru lucrători, etc.). Ei sînt, cu adevărat, ceia ce, de altfel, cu deosebită mindrie o spun, «self-educated», oameni «învățați prin sine». Cultura ce o au, au obținut-o de la biserică, din Universitățile populare, din bibliotecile publice (în Anglia nu e sat fără bibliotecă, pe cînd în București, capitala României, nu e nici-una pentru public), sau, mai adesea, din obișnuitele colecții, mici și foarte ieftene de cărți, ce nu lipsesc chiar din casa săracului.

În primul rînd se vede că Biblia a fost cartea cea mai cu folos și cea mai cu influență asupra lor. În al doilea rînd se vede că Dickens a avut mai mare influență asupra lucrătorilor decît orice alt romancier. În al treilea rînd, se constată că «Progres și sărăcie» al lui Henry George a exercitat o adîncă impresie asupra gîndirii «lucrătorilor». Apoi vin operele lui Ruskin, Carlyle, Mazzini, John Stuart Mill și Voltaire, etc. Burns, Bunyan, Shakespeare, Scott și unii din clasicii antichității au fost cetiți de destui «lucrători».

Oare n'ar fi interesant să întrebăm și pe deputații noștri ce au cetit?.. Probabil că n'ar răspunde la întrebare. G. M. M.

* «Archiva» din Iași a căzut din lac în puț!

Ea s'a întors la d. Xenopol. D-sa apare cu colaboratorii săi obișnuiți pseudonimul Riria și studentul eliminat pentru pornografie din Universitatea de la București. Cronica e închinată intereselor reputației d-lui Xenopol.

III. Ziare.

* În «Unirea» (Blaj), nr. 26, se tipărește, după un manuscript de note luate în clasă la un profesor de drept de la școala din Simbăta Mare (Tyrnau), un număr de versuri în metru poporan, prin care se jăluiește pentru înstrăinarea sa de la părinți Ioan, fratele mai mare al vestitului Gheorghe Șincai, — mai târziu căpitan în oastea împărătească, în rîndurile căreia a murit luptînd la Lörch, în 1795.

* În «Răvașul» (Cluj), n-r 24, o poezie de «Dafin».

* În *Gazeta Bucovinei*, nr. 18, o foarte bună schiță, cea mai bună apărută pînă acum, despre V. Pop.

* O călduroasă notiță despre volumul de versuri al d-nei Farago în «Dreptatea» (Brașov), n-r 27.

N. IORGA.

RĂSPUNS.

D-lui Oreste Adam, München. Articolul era prea lung pentru cît spațiu aveam la dispoziție. El a apărut într'un ziar. Dați-mi adresa dv. pentru a vi-l trimete.